

UDC 574.4(477.41/.42-751.3)

Володимир Свердлов, Юрій Карпенко

ФЛОРИСТИЧНІ ТА ЦЕНОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ
ЛАНДШАФТНИХ ПАРКІВ ПОЛІСЬКОЇ ЧАСТИНИ УКРАЇНИ

Volodymyr Sverdlov, Yuriy Karpenko

FLORISTIC AND COENOTIC FEATURES OF REGIONAL LANDSCAPE PARKS
OF THE POLESIE OF UKRAINE

DOI: 10.58407/bht.1.24.6

АНОТАЦІЯ

Однією із найактуальніших проблем сьогодення є необхідність збереження та охорони середовищ існування, біологічного і ландшафтного різноманіття, і в першу чергу фіторізноманіття та ценокомплексів. Екосистеми Українського Полісся характеризуються значним біорізноманіттям та є відносно збереженими і унікальними для Східної Європи. Тут зосереджена багата флора та фауна з комплексом бореальних і центральноєвропейських видів.

Мета дослідження полягала у характеристиці сучасного стану, флористичних і ценотичних особливостей, розкритті окремих ландшафтних характеристик регіональних ландшафтних парків поліської частини України.

Методологія. Для виконання дослідження використовувалися загальноприйняті методи та методики (маршрутний, геоботанічних описів ключових територій), які дозволили навести сучасні характеристики територій РЛП поліської частини України, зокрема їх флористичних і ценотичних особливостей. Здійснено узагальнення авторських даних щодо рідкісного фіторізноманіття РЛП території досліджень. Назви таксонів судинних рослин наводяться на основі сучасних підходів номенклатури та згідно даних Національної мережі інформації з біорізноманіття (UkrBIN).

Наукова новизна. На підставі проведених власних флорохорологічних досліджень, опрацювання гербарної колекції Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка та аналізу літературних джерел узагальнено флористичні та ценотичні особливості територій РЛП поліської частини України.

Висновки. У межах поліської частини України створено 5 РЛП (Прип'ять-Стохід (1995 рік створення), Надслучанський (2000), Міжрічинський (2002), Ялівщина (2014) та Пташиний рай (2017), які виступають важливими елементами природно-заповідної мережі для збереження біорізноманіття та ландшафтів на регіональному рівні. Вони мають загальну площу 118260,45 га, що становить 1,62 % від загальної площі території Українського Полісся та забезпечують охороною природно-територіальні комплекси з відповідною флористичною та ценотичною структурою та рядом рідкісних видів судинних рослин і угруповань з Зеленої книги України. Слід наголосити, що якісно вони охоплюють не всі фізико-географічні області Українського Полісся, але і кількісні показники, зокрема збільшення площ існуючих РЛП могли б охопити охороною територіально більшу кількість рідкісних видів фіторізноманіття та угруповань, які є репрезентативними для поліського регіону, збільшивши відсоток його заповідності.

Ключові слова: Українське Полісся, природно-заповідний фонд, регіональні ландшафтні парки, фіторізноманіття, рослинні угруповання, рідкісні види судинних рослин

ABSTRACT

One of the most pressing problems of today is the need to preserve and protect habitats, biological and landscape diversity, and first of all, phytodiversity and cenocomplexes. The ecosystems of Ukrainian Polesie are characterized by significant biodiversity and are relatively preserved and unique for Eastern Europe. Rich flora and fauna with a complex of boreal and Central European species are concentrated here.

The purpose of the study was to characterize the current state, floristic and coenotic features, to reveal individual landscape characteristics of regional landscape parks of the Polesie part of Ukraine.

Methodology. To carry out the study, generally accepted methods and techniques (route, geobotanical descriptions of key territories) were used, which made it possible to provide modern characteristics of the territories of the RLP of the Polesie part of Ukraine, in particular their floristic and coenotic features. A generalization of the author's data on the rare phytodiversity of the RLP of the study area is carried out. The names of taxa of vascular plants are given on the basis of modern approaches of nomenclature and according to the data of the National Network Biodiversity Information (UkrBIN).

Scientific novelty. On the basis of our own floral and horological studies, the processing of the herbarium collection of the T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» and the analysis of literary sources, the floristic and coenotic features of the territories of the RLP of the Polesie part of Ukraine are summarized.

Conclusions. Within the boundaries of the Polish part of Ukraine, 5 RLPs were created (Prypyat-Stokhid (established in 1995), Nadsluchanskyi (2000), Mizhrychynskyi (2002), Yalivshchyna (2014) and Ptashynnyy ray (2017), which are important elements of the nature reserve network for preservation of biodiversity and landscapes at the regional level. They have a total area of 118,260.45 hectares, which is 1.62% of the total area of the territory of Ukrainian Polesie, and provide protection for natural-territorial complexes with an appropriate floristic and coenotic structure and a number of rare species of vascular plants and groups from the Green Book of Ukraine. It should be emphasized that qualitatively they do not cover all physical and geographical areas of Ukrainian Polesie, but also quantitative indicators, in particular, increasing the area of existing protected areas could cover a territorially larger number of rare species of phytodiversity and groups that are representative of the Polesie region, increasing the percentage of its conservation.

Key words: Polesie of Ukraine, nature reserve fund, regional landscape parks, phytodiversity, plant communities, rare species of vascular plants

Постановка проблеми

Сучасний етап розвитку заповідної справи в Україні підтверджує значний прогрес у впровадженні поліфункціональної парадигми в охороні природи, яка заміняє ідею монокомпонентної охорони, що була характерною для 70-х років ХХ століття. Також відзначається актуалізацією уваги до збереження біологічного і ландшафтного різноманіття та формування національної екологічної мережі. Однією з основних рис сучасного періоду розвитку природно-заповідної справи є збільшення частки поліфункціональних заповідних об'єктів, зокрема регіональних ландшафтних парків у структурі природно-заповідного фонду.

Найпоширенішою категорією поліфункціональних заповідних територій у країнах Європейського Союзу ландшафтні парки, які доповнюють мережу національних парків. Ландшафтні парки є важливим елементом екологічного захисту регіону, сприяючи збереженню природних цінностей та раритетного біорізноманіття (Europe's Nature..., 2021). У країнах Європи для зменшення людського впливу на національні парки та задоволення потреб у рекреації місцевого населення створюються мережі місцевих парків (Blasi, 2017), які виконують різноманітні природоохоронні, рекреаційні та освітні функції, їх називають регіональними, природними або ландшафтними.

Об'єктом досліджень виступила мережа регіональних ландшафтних парків (РЛП) поліської частини України та особливості їх фіторізноманіття. РЛП віднесені до категорії природно-заповідного фонду України відповідно до законодавства України, зокрема до статей 23-24 Закону «Про природно-заповідний фонд України». Ці парки мають статус природоохоронних та рекреаційних об'єктів місцевого або регіонального значення (On the Nature..., 2024).

На території України функціонує 95 регіональних ландшафтних парків, а у межах Українського Полісся – 5, які були створені у період 90-х років ХХ століття-першій декаді ХХІ століття («Прип'ять-Стохід» (1995 рік створення), «Надслучанський» (2000), «Міжречинський» (2002), «Ялівщина» (2014) та «Пташиний рай» (2017). Загальна площа цих парків складає 118260,45 га, що становить 1,62 % від загальної площі території дослідження та охоплює природно-територіальні комплекси, які репрезентують лісові, лучні, болотні та прибережно-водні екосистеми.

Матеріали та методи

Для виконання дослідження використовувалися загальноприйняті методи та методики (маршрутний, геоботанічних описів ключових територій), які дозволили навести сучасні характеристики територій РЛП поліської частини України, зокрема їх флористичних і ценотичних особливостей,

рідкісних видів судинних рослин. Здійснено узагальнення авторських даних щодо рідкісного фіторізноманіття РЛП території досліджень, зокрема за період 2017-2024 рр. (Kolomiychuk & Onyshchenko, 2018; Karpenko, 2023) під час проведення польових досліджень парків Лівобережного Полісся, систематизації даних про різноманіття парків Правобережжя (Мукутин, 2017). Назви таксонів судинних рослин наводяться на основі сучасних підходів номенклатури та згідно даних Національної мережі інформації з біорізноманіття (UkrBIN) (Plantae, 2022).

Результати та обговорення

Українське Полісся – це область, яка входить до складу Поліської низовини та розташована в межах України, займаючи площу понад 73 тис. км². Різноманітність фізико-географічних умов, особливо мозаїчність рельєфу та значна протяжність смуги Полісся від заходу на схід (Didukh, 2008), становить основу для значної різноманітності рослинного покриву регіону досліджень. Ландшафти цієї території характеризуються переважно рівнинною структурою рельєфу, значним поширенням відкладів водно-льодовикового походження, а також великою кількістю боліт. Бідність ґрунтів, які утворилися на пісках, разом із заболоченістю сприяли збереженню тут природної рослинності, яка охоплює близько двох третин території (у тандемі з луками).

В цілому поліська частина України відіграє важливу роль як одна з сполучних територій (Поліський широтний екологічний коридор) для збереження біорізноманіття, ландшафтів та міграцій тварин і рослин (Andrienko, 2006), а тому мережі природно-заповідних територій, зокрема і регіональних ландшафтних парків, сприяє збереженню фіторізноманіття, угруповань та природних екосистем, які визначають їх особливості, які наведено нижче, при характеристиці окремих парків.

РЛП «Прип'ять-Стохід»

Регіональний ландшафтний парк «Прип'ять-Стохід» (площа 21600 га) знаходиться у Зарічненському районі Рівненської області (Didukh, 2008). Згідно геоботанічного районування, територія РЛП входить до Верхньоприп'ятського округу

соснових, вільхових, ялинових (фрагментарно) лісів, заплавних луків та оліго-, мезо-, евтрофних боліт Східноєвропейської провінції Європейської широколистянолісової області (Didukh & Shelyah-Sosonko, 2003).

Територія парку являє собою болотний та лісовий комплекс, розташований у заплаві річок Прип'яті та Стохиду і має заплавні озера (Нобель та Засвідське), болота та заплавні луки.

Лісові масиви розташовані на межі річок Стохід та Прип'яті, а також на боровій терасі Прип'яті. В парку переважають мішані дубово-соснові ліси, а також листяні (вільшняки, дубові) і соснові ліси. Вільхові ліси на притерасі річки Прип'ять займають значні площі, вони є природного походження віком переважно 40-60 років. Поряд із вільшняками (урочище Ялина) на підвищених місцях фрагментарно зустрічаються ценози грабово-дубових лісів з численними неморальними видами, які є рідкісними для території РЛП.

Флора території РЛП налічує понад 700 видів вищих рослин. Також характерною особливістю флори РЛП «Прип'ять-Стохід» є значна кількість центральноєвропейських видів. Особливий науковий інтерес представляють види, які є малопоширеними на Українському Поліссі, зокрема: *Succisella inflexa* (Kluk) G. Beck, *Primula elatior* (L.) Hill, *Utricularia intermedia* Haune, а також види, які з'явилися в регіоні Західного Полісся лише за останні 10-15 років, такі як *Hydrocotyle vulgaris* L., *Chamaecytisus ratibonensis* (Schaeff.) Rothm. і *Teesdalia nudicaulis* (L.) W.T.Aiton. (Andrienko et al., 2008).

На території парку зустрічається 27 видів, занесених до Червоної книги України (*Dactylorhiza maculata* (L.) Soo, *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *Jovibarba sobolifera* (Sims.) Opiz тощо) та 3 регіонально рідкісні види (*Geum aleppicum* Jacq., *Nymphaea alba* L., *Nymphaea candida* J.Presl) (Kharchyshyn et al., 2003).

Найбільш репрезентативними виступають угруповання з Зеленої книги України на території РЛП «Прип'ять-Стохід», де вони представлені лісовими (*Pineta (sylvestris) juniperosa (communis)*, (*Querceto (roboris)-Pineta (sylvestris) juniperosa (communis)*) та водними (*Nupharetta luteae*, *Ceratophylleta submersi*, *Nymphaeeta albae*, *Nymphaeeta*

candidae) ценокомплексами (Green Book..., n.d.).

Вздовж русла Прип'яті переважають ценози з *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud. з видами гідатофітами (*Stratiotes aloides* L., *Potamogeton nodosus* Poir. та *P. lucens* L.), місцями смуги з *Glyceria maxima* (C.Hartm.) Holmb. та *Typha angustifolia* L., в яких часто зустрічаються кущі *Salix cinerea* L. Фрагментарно поширені угруповання *Nymphaea candida* та *N. alba*.

Вологі луки формуються на плескатих підвищених ділянках та на прируслових грядах, де переважають *Deschampsia caespitosa* (L.) P.Beauv. та *Molinia caerulea* (L.) Moench. Болота, що прилягають до річкових русел, є евтрофними, переважно купиново-осоковими з *Carex elata subsp. omskiana* (Meinsh.) Jalas та *C. appropinquata* Schum.

У північній смузі РЛП є ряд озер, які в різній мірі заростають, при цьому формуються угруповання з *Phragmites australis*, *Typha angustifolia* L., окремі ділянки вкриті *Schoenoplectus lacustris* (L.) Palla та *Carex rostrata* Stokes.

Рослинність північної частини парку має суто бореальний характер з бідними сосновими лісами борової тераси та типовими поліськими озерами і евтрофними болотами, а південної частини має відмінний характер, зокрема тут поширеними є луки і чорновільшняки на притерасній частині заплави, а сухі соснові ліси займають менші площі борової тераси Прип'яті (Andrienko, 2006).

РЛП «Надслучанський»

Регіональний ландшафтний парк «Надслучанський» (площа 17271 га) розташований у південно-східній частині Березнівського району, у долині річки Случ та її притоків (Didukh, 2008). Згідно геоботанічного районування, територія РЛП входить до Городницько-Олевсько-Ємільчинського району сосново-дубових і соснових лісів, розміщуючись на крайньому південному заході району, де проходить границя Коростенсько-Житомирського (Центрально-поліського) і Ковельсько-Сарненського (Західнополіського) геоботанічних округів (Didukh & Shelyah-Sosonko, 2003).

Лісові території РЛП становлять понад 73 % його території та представлені типовими для Полісся сосновими та дубово-сосновими лісами, місцями в умовах

багатших ґрунтів широколистяних лісів (дубових та грабово-дубових) (Муkyтин, 2017).

Болотні екосистеми займають понад 3 % площі парку та представлені евтрофними угрупованнями. На правому кам'янистому березі річки Случ, на підвищених частинах схилів поширеними є угруповання лучно-степової рослинності (Grokhovska et al., 2021).

Специфіка рослинності на території РЛП виявляється в наявності рідкісних для Українського Полісся нейтрофітних ценозів, а також рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, зокрема: дубово-соснових лісів з покривом із *Rhododendron luteum* Sweet, грабово-дубових лісів з покривом із *Carex brizoides* L., степових угруповань з домінуванням *Stipa pennata* L. (Муkyтин, 2017).

Флора парку налічує близько 400 видів судинних рослин, переважно неморальної та бореальної груп, серед них виявлено 107 рідкісних видів судинних рослин, що охороняються на регіональному рівні та 30 видів – з Червоної книги України (Kharchyshyn et al., 2003).

Угруповання з Зеленої книги України на території досліджень представлені лісовими комплексами з ценозами *Pineta (sylvestris) rhododendrosa (lutei)* та *Querceto (roboris)–Pineta (sylvestris) rhododendrosa (lutei)* (Green Book..., n.d.).

У межах парку знаходиться 14 об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, які займають 5,6 % від загальної площі парку, серед яких заказники (6), пам'ятки природи (7) та заповідні урочища (1) (Grishchenko, 2008).

РЛП «Пташиний рай»

Регіональний ландшафтний парк «Пташиний рай» (площа 466,8 га) займає більшу частину найпівнічніших островів річки Дніпро («Великий Північний», «Пташиний» та «Вальковський») у межах Київської області (Didukh, 2008). Згідно геоботанічного районування, територія РЛП входить до Лівобережнополіського округу дубово-соснових, дубових, соснових лісів, заплавних лук та болотної рослинності Східноєвропейської провінції Європейської широколистянолісової області (Didukh & Shelyah-Sosonko, 2003).

На північній та центральній частині острова Великий та північній частині острова Вальковський розташовані різновікові соснові насадження, у трав'яному покриві яких переважають ксерофітні і псамофітні види, зокрема: *Calamagrostis epigejos* (L.) Roth та *Koeleria glauca* (Spreng.) DC., місцями *Corynephorus canescens* (L.) P.Beauv. та *Festuca ovina* L.

По береговій лінії островів зустрічаються смуги вербових лісів шириною 10–40 м та складаються з *Salix alba* L. та *Salix fragilis* L. Крім того, у інших частинах можна побачити розріджені сухі ліси *Populus nigra* L., де з чагарників представленим є *Rubus caesius* L., а в трав'яному покриві переважають *Calamagrostis epigejos* та види роду *Carex*. Значну площу островів займають чагарникові угруповання з переважанням *Salix acutifolia*, які в основному є низькими та розрідженими.

На відкритих острівних ділянках, на сухих і бідних ґрунтах переважають ценози з *Corynephorus canescens*, *Festuca ovina*, *F. polesica* Zapal. та *Artemisia marschalliana* Spreng, місцями слід відзначити *Jasione montana* L., *Tragopogon ucrainicus* Artemczuk. На більш багатих едафічних ектопах переважає *Koeleria glauca*, а в більш вологих умовах – *Calamagrostis epigeios*. Серед видів лучного різнотрав'я можна зустріти *Dianthus borbasii* Vandas, *Oenothera biennis* L., *Achillea collina* J. Becker et Reichenb. та *Agrostis vinealis* Schreb. (Kolomiychuk, & Onyshchenko, 2018).

Більш зволожені трав'яні угруповання переважно складаються з *Poa angustifolia* L. та *Festuca valesiaca* Schleich. ex Gaudin. В цих угрупованнях часто можна зустріти *Galium verum* L., *G.physocarpum* Ledeb., *Potentilla argentea* L., *Calamagrostis epigeios* та *Veronica incana*, а покриття травостою в цих угрупованнях становить 70-85 %, що вище, ніж у сухих псамофітних угрупованнях.

Прибережно-водна рослинність складається з гідрофільних видів, зокрема: *Carex acuta* L., *Phragmites australis*, *Typha angustifolia* та *T. latifolia* L., *Scirpus lacustris* (L.) Palla. Флористичне ядро формують такі види як *Butomus umbellatus* L., *Lythrum salicaria* L., *L. virgatum* L., *Lysimachia vulgaris* L., *Stachys palustris* L. Вартими уваги є місцезростання рідкісних болотних видів, таких як *Senecio tataricus* Less. та *Comarum palustre* L. (Andrienko, 2006).

Справжня водна рослинність представлена групами ценозів *Nyphareta lutea*., *Nymphaea alba*, з підводно плаваючими видами (*Potamogeton natans* L., *P. perfoliatus* L., *P. pectinatum* L., *Elodea canadensis* Michx., *Myrophillum spicatum* L., *Ceratophyllum demersum* L.). Навколо островів можна також знайти фрагменти вільноплаваючої рослинності з переважанням *Lemna minor* L., де фрагментарно зустрічаються *Salvinia natans* (L.) All., та *Trapa natans* L. (Kolomiychuk & Onyshchenko, 2018).

Флора території РЛП налічує 267 видів судинних рослин, з них 2 види занесено до Червоної книги України (*Salvinia natans*, *Trapa natans*) та 2 регіонально рідкісних види (*Potamogeton pusillus* L., *Nymphaea alba*).

РЛП «Міжрічинський»

Регіональний ландшафтний парк «Міжрічинський» (площа 78753,95 га) розташований в Чернігівському районі, в південно-західній частині Чернігівської області (Didukh, 2008). Згідно геоботанічного районування, територія РЛП входить до Лівобережнополіського округу дубово-соснових, дубових, соснових лісів, заплавної лук та болотної рослинності Східноєвропейської провінції Європейської широколистянолісової області (Didukh & Shelyah-Sosonko, 2003).

Аналіз видового фіторізноманіття парку вказує на переважання бореальних та арктобореальних видів, основне флористичне ядро яких пов'язане з сосновими та дубово-сосновими лісами, що розташовані вздовж широкого межиріччя Десни та Дніпра та частково серед лучних угруповань (Andrienko, 2006).

Ценотичний склад лісової рослинності РЛП демонструє велику різноманітність, зокрема: у південній частині переважають різновікові соснові ліси, часто з молодими насадженнями, які характеризуються флористично одноманітним складом; у центральних і північних ділянках збереглися старі та багаті на види соснові ліси; на більш поживних ґрунтах можна зустріти дубово-соснові ліси, а також окремі ділянки дубових та дубово-грабових лісів; соснові ліси зеленомохові переважають у південній частині. Серед розрідженого трав'яного покриву переважають типові бореальні види, такі як: *Lycopodium clavatum*, *Orthilia secunda* (L.) House, *Pyrola rotundifolia* L.,

Scorzonera humilis L. і *Centaurea sumensis* Kalen. Серед рідкісних видів слід зазначити *Diphasiastrum complanatum* (L.) Holub, який занесений до Червоної книги України (Andrienko et al., 2007).

Меншими за площею на території РЛП є угруповання дубово-соснових лісів де в другому ярусі присутній *Quercus robur*, з куничниковим покривом, у яких бореальні види відіграють значну роль у флористичному складі, проте також присутньою є певна кількість неморальних видів, у тому числі малопоширених та рідкісних, а саме: *Lilium martagon* L., *Peucedanum cervaria* (L.) Lapeyr., *Pulmonaria angustifolia* L., *Campanula persicifolia* L., *Salvia pratensis* L.

Лучна рослинність представлена переважно у заплаві річки Десна, де збереглися лучні угруповання різного ценотичного складу, включаючи угруповання таких видів як *Festuca pratensis* Huds., *Poa pratensis* L., *Bromopsis inermis* (Leyss.) Holub, *Elytrigia repens* (L.) Nevski, *Agrostis gigantea* Roth, *Alopecurus pratensis* L., а на підвищених ділянках – *Calamagrostis epigeios*.

У поєднанні з справжніми луками, на території парку поширеними є також болотисті луки, які складаються з *Carex acuta*, *Glyceria maxima*, *Bekmannia eruciformis* (L.) Host. Значно обмежені за площею торф'янисті луки, представлені угрупованнями з *Deschampsia caespitosa*, частково з *Carex nigra* (L.) Reichard та *Carex panicea* L. (Pryadko, 2004).

Характерними для території РЛП також виступають болотні, прибережно-водні і водні ценози. У надмірно зволжених місцях серед осокових угруповань відмічається ряд рідкісних видів – *Hippuris vulgaris* L. *H.lanceolata* Retz. Болотні і лучно-болотні екосистеми зберігають значну різноманітність орхідних, серед яких зустрічаються *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soo і *Dactylorhiza majalis* (Reichenb.) P.F. Hunt et Summerhayes), у межах Бондарівського болота – *Epipactis palustris* (L.) Crantz., на підвищених ділянках лучно-болотних і лісових ценозів – *Platanthera bifolia* (L.) Rich. і *Listera ovata* (L.) R.Br. На болотах із середнім вмістом поживних речовин переважають угруповання *Carex lasiocarpa* Ehrh. і *Carex rostrata*, *Calamagrostis canescens* (Weber) Roth, *Phragmites australis*. Водні екосистеми в основному представлені типовими макро-

фітами, які частково чутливі до змін гідрологічного режиму та рівнів забруднення (Andrienko, 2006).

Флора території РЛП включає 524 види судинних рослин, з них 28 видів занесено до Червоної книги України та 51 належить до групи регіонально рідкісних видів для Чернігівської області.

На території парку представлені водні угруповання з Зеленої книги України, зокрема ценози формацій *Ceratophylleta submersi*, *Nymphaeeta candidae*, *Nupharetta luteae* та *Sparganieta minimi* (Green Book..., n.d.).

РЛП «Ялівщина»

Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» (площа 168,7 га) розташований в північній частині міста Чернігова, на лівобережній заплаві та боровій терасі р. Стрижень (Didukh, 2008). Згідно геоботанічного районування, територія РЛП входить до Лівобережнополіського округу дубово-соснових, дубових, соснових лісів, заплавної лук та болотної рослинності Східноєвропейської провінції Європейської широколистянолісової області (Didukh & Shelyah-Sosonko, 2003).

Процеси формування екосистем на території РЛП відбувалося як природним чином, так штучним шляхом. У природних лісових екосистемах РЛП поширеними є деревні інтродуценти далекосхідної та північноамериканської флор (101 вид), які були висаджені у середині ХХ ст. під час функціонування Чернігівського обласного ботанічного саду (Karpenko et al., 2023).

Серед угруповань лісової рослинності парку, де за кількісними показниками переважають соснові та мішані угруповання з *Pinus sylvestris*, *Acer platanoides* L., *Betula pendula*., *Robinia pseudoacacia* L., *Quercus robur*, *Tilia cordata* Mill. Серед соснових ценозів представлені середньовікові культури, за участі в трав'яному ярусі *Agrostis tenuis* L., *Calamagrostis epigeios*, *Elytrigia repens*, що визначається значним антропогенним навантаженням. На невеликих площах трапляються фрагментарно ценози асоціації *Pinetum pteridiosum (aquilini)*, а на окремих природних соснових ділянках спостерігається вторгнення інтродукованої тут *Robinia pseudoacacia*. В ценозах березових лісів на території РЛП зустрічається 2 види орхідних (*Platanthera*

bifolia, *Epipactis helleborine*), які занесені до Червоної книги України.

Угруповання формації *Robinieta pseudoacaciae* відрізняються збідненою ценотичною структурою та видовим складом деревних рослин. Тут присутні види з високим ступенем інвазійної спроможності (*Acer negundo* L.), а також види-«синантропи» (*Chelidonium majus* L., *Ballota ruderalis* L., *Geum urbanum*, *Conyza canadensis* (L.) Cronquist).

У заплаві річки Стрижень, на відрізку території РЛП, трапляються осередки заплавлених лук, які формують угруповання *Calamagrostideta epigeioris*, *Elytrigietea repentis* та *Poeta pratensis* з типовими лучними видами.

Прибережно-водні угруповання поширені біля зрізу річки, їх формують такі види як: *Phragmites australis*, *Typha angustifolia* та *T. latifolia*, *Carex acuta*, *Glyceria maxima*, *Festuca arundinacea* Schreb.

На окремих ділянках парку, на незначній площі формуються синантропні угруповання *Lolium perenne* L. і *L. multiflorum* Lam., місцями за участі *Solidago canadensis* L. та *Ambrosia artemisiifolia* L. (Karpenko, 2023).

Флора території РЛП представлена 605 видами, з них 8 видів з Червоної книги України (*Salvinia natans*, *Platanthera bifolia*, *Epipactis helleborine* та інші) та 14 регіонально рідкісних видів, які охороняються в межах Чернігівської області (*Equisetum*

hyemale L., *Gymnocarpium dryopteris* (L.) Newman, *Polystichum aculeatum* (L.) Roth, *Matteuccia struthiopteris* (L.) Tod, *Pteridium aquilinum*, *Juniperus communis* L. та інші) (Karpenko et al., 2023).

Висновки

У межах поліської частини України створено 5 РЛП: Прип'ять-Стохід (1995 рік створення), Надслучанський (2000), Міжрічинський (2002), Ялівщина (2014) та Пташиний рай (2017), які виступають важливими елементами природно-заповідної мережі для збереження біорізноманіття та ландшафтів на регіональному рівні. Вони мають загальну площу 118260,45 га, що становить 1,62 % від загальної площі території Українського Полісся та забезпечують охороною природно-територіальні комплекси з відповідною флористичною та ценотичною структурою та рядом рідкісних видів судинних рослин і угруповань з Зеленої книги України. Слід наголосити, що якісно вони охоплюють не всі фізико-географічні області Українського Полісся, але і кількісні показники, зокрема збільшення площ існуючих РЛП могли б охопити охороною територіально більшу кількість рідкісних видів фіторізноманіття та угруповань, які є репрезентативними для поліського регіону, збільшивши відсоток його заповідності.

References

Andrienko, T. L. (2006). *Phytodiversity of Ukrainian Polesie and its protection*. Phytosociocenter. (in Ukrainian)

Андрієнко Т. Л. Фіторізноманіття Українського Полісся та його охорона. Київ: Фітосоціоцентр, 2006. 316 с.

Andrienko, T. L., Lukash, O. V., & Pryadko, O. I. (2007). Rare species of vascular plants of Chernihiv region and their representation in nature reserves. *Protected Areas in Ukraine*, 13(1-2), 33–38. (in Ukrainian)

Андрієнко Т., Лукаш О., Прядко О. Рідкісні види судинних рослин Чернігівщини та їх представленість на природно-заповідних територіях області. *Заповідна справа в Україні*. 2007. Т. 13, № 1-2. С. 33–38.

Andrienko, T., Parchuk, G., & Yashchenko, P. (2008). Regional Landscape Park «Pripyat – Stokhid». *To Interstate Nature Protected Areas of Ukraine* (pp. 67–75). (in Ukrainian)

Андрієнко Т., Парчук Г., Ященко П. Регіональний ландшафтний парк «Прип'ять – Стохід». *Міждержавні природно-заповідні території України*. Київ, 2008. С. 67–75.

Blasi, A. (2017). *National parks of Europe*.

Didukh, J. (2008). National Atlas of Ukraine. State Scientific and Production Enterprise «Kartographia». (in Ukrainian)

Дідух Я. Національний атлас України. Київ : ДНВП "Картографія", 2008. 320 с.

Didukh, J., & Shelyah-Sosonko, Y. (2003). Geobotanical zoning of Ukraine and adjacent territories. *Ukrainian Botanical Journal*, 60(1), 6–17. (in Ukrainian)

Дідух Я., Шеляг-Сосонко Ю. Геоботанічне районування України та суміжних територій. *Український ботанічний журнал*. 2003. Т. 60, № 1. С. 6–17.

Green Book of Ukraine – Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. The Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine is the official website. <https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/bioriznomanittya/zelena-knyga-ukrayiny-2/>

Зелена книга України – Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України – офіційний сайт*. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/bioriznomanittya/zelena-knyga-ukrayiny-2/> (дата звернення: 09.04.2024).

Grokhovska, Y., Volodymyrets, V., & Konontsev, S. (2021). Diversity and dynamics of hydrophilic flora of Lowland Polissya (on the example of the Sluch River basin). *Biosystems Diversity*, 29(3), 303–310. <https://doi.org/10.15421/012138>.

Europe's Nature Parks, Landscape Parks and Regional Parks. (2021). Europe's Nature Parks, Landscape Parks and Regional Parks. Retrieved January 31, 2023, from <https://www.european-parks.org/home>

Grishchenko, Y. (Ed.). (2008). Nature Reserve Fund of Rivne Region. Volyn amulets. (in Ukrainian)

Природно-заповідний фонд Рівненської області / ред. Ю. Грищенко. Рівне : Вол. береги, 2008. 216 с.

Karpenko Yu., Potots'ka S., & Sverdlov V. (2023). Vascular plants of the spontaneous flora of the regional landscape park «Yalivshchyna»(Chernihiv). *Biota. Human. Technology*, (3), 7–18. <https://doi.org/10.58407/bht.3.22.1>. (in Ukrainian)

Карпенко Ю., Потоцька С., Сverdlov В. Судинні рослини спонтанної флори регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» (м. Чернігів). *Biota. Human. Technology*. 2023. № 3. С. 7–18. URL: <https://doi.org/10.58407/bht.3.22.1> (дата звернення: 11.02.2024).

Karpenko, Yu. (Ed.). (2023). *Rare biodiversity of the territory of the regional landscape park "Yalivshchyna": structure, distribution and principles of protection*. Desna Polygraph. (in Ukrainian)

Раритетне біорізноманіття території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина»: структура, поширення та засади охорони: монографія / ред. Ю. Карпенко. Чернігів: Десна Поліграф, 2023. 128 с.

Kharchyshyn, V., Sobko, V., Melnyk, V., Sirenkyi, S., Lysak, G., & Zhuravsky, R. (2003). *Rare and endangered plants of Ukrainian Polesie*. Phytosociocenter. (in Ukrainian)

Рідкісні і зникаючі рослини Українського Полісся / В. Харчишин та ін. Київ : Фітосоціоцентр, 2003. 248 с.

Kolomiychuk, V., & Onyshchenko, V. (2018). Phytodiversity of the Regional Landscape Park «Bird Paradise» (Kyiv region). *Modern Phytosociological Research in Ukraine* (2nd ed., pp. 20–25). (in Ukrainian)

Коломійчук В., Онищенко В. Фіторізноманіття регіонального ландшафтного парку «Пташиний Рай» (Київська область). *Сучасні фітосоціологічні дослідження в Україні* : 36. наук. пр. з нагоди вшанування пам'яті видат. фітосоціолога, д.б.н., проф. Т.Л. Андрієнко-Малюк (1938-2016 рр.), м. Київ. 2018. С. 20–25.

Mykytin, T. M. (2017). *Regional Landscape Park «Nadsluchansky»: ecological and economic prerequisites for rational use of natural resources*. Volin. amulets. (in Ukrainian)

Микитин Т. М. Регіональний ландшафтний парк «Надслучанський»: еколого-економічні передумови раціонального природокористування : монографія. Рівне : Волин. береги, 2017. 246 с.

National Parks WMS. (2023). The official portal for European data | data.europa.eu. Retrieved April 13, 2024, from <https://data.europa.eu/data/datasets/dd49e02c-ea87-4ffc-89dd-f888608d95b7?locale=en>

On the Nature Reserve Fund of Ukraine, Law of Ukraine No. 2456-XII: as of January 1, 2024 (2024). Retrieved February 11, 2024, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (in Ukrainian)

Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (дата звернення: 11.02.2024).

Plantae 2022. In UkrBIN: Ukrainian Biodiversity Information Network [public project & web application]. (2022). UkrBIN, Database on Biodiversity Information. Retrieved March 01, 2024, from: <https://ukrbin.com>.

Pryadko, O. (2004). Coenotic and floristic diversity of RLP «Mizhrichynskiy» (Chernihiv region). *Bulletin of Zaporizhzhya State University*, (1), 190–195. (in Ukrainian)

Прядко О. Ценотичне та флористичне різноманіття РЛП «Міжрічинський» (Чернігівська область). *Вісник Запорізького державного університету*. 2004. № 1. С. 190–195.

Received: 08.03.2024. Accepted: 10.04.2024. Published: 20.05.2024.

Ви можете цитувати цю статтю так:

Свердлов В., Карпенко Ю. Флористичні та ценотичні особливості регіональних ландшафтних парків поліської частини України. *Biota. Human. Technology*. 2024. №1. С. 64-72.

Cite this article in APA style as:

Sverdlov, V., & Karpenko, Yu. (2024). Floristic and coenotic features of regional landscape parks of the Polesie of Ukraine. *Biota. Human. Technology*, 1, 64-72. (in Ukrainian).

Information about the authors:

Sverdlov V. [*in Ukrainian: Свердлов В.*]¹, Postgraduate student, email: vovasv8989@ukr.net

ORCID: 0000-0002-4079-0831

Department of Ecology, Geography and Nature Management, T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» 53 Hetmana Polubotka Street, Chernihiv, 14013, Ukraine

Karpenko Yu. [*in Ukrainian: Карпенко Ю.*]², PhD in Biol. Sc., Assoc. Prof., email: yuch2011@i.ua

ORCID: 0000-0002-1703-8473 Scopus-Author ID:57225225632

Department of Ecology, Geography and Nature Management, T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» 53 Hetmana Polubotka Street, Chernihiv, 14013, Ukraine

¹Study design, data collection, statistical analysis, manuscript preparation.

²Study design, data collection.